

17. Яременко П. Мелетій Смотрицький: Життя і творчість. – К., 1986. – 159 с.
18. Collected Works of Meletij Smotryc'kyj // With an introduction by David A. Frick. – Harvard Library of Early Ukrainian Literature. Texts, Volume I, 1987. – 815 p.
19. Grabowski T. Hijtr Skarga na tle katolickiej literatury religijnej w Polsce wieku XVI. – Kraków, 1913.
20. Tretiak J. Piotr Skarga w dziejach i literaturze uniji bzeskiej. – Kraków, 1912.

О. В. Бондаренко

РОЛЬ САМООЦІНКИ У ФОРМУВАННІ ГОТОВНОСТІ СТУДЕНТІВ ДО КРАЄЗНАВЧОЇ РОБОТИ

В статтє автор рассматривает суцність оцєночного компонента готовності студєнтов к краєведческой работе. Изучает состояние сформированности данного структурного элемента.

The article considers the author the main point of appreciating component of the readiness for the local lore work of students. It studies a formedap condition of given structural element.

Зміни в навчально-виховній роботі школи диктують нові вимоги до професійної підготовки майбутніх учителів. Сьогодні дуже важливо підготувати такого фахівця, який вміє оцінювати рівень власної готовності до діяльності, здатен здійснювати контроль за своїми діями та прогнозувати результат своєї праці. Тому оцінний компонент готовності до педагогічної діяльності є важливим її складником. Не є винятком готовність до краєзнавчої роботи, оскільки формування цього складного особистісного утворення не може обмежуватися лише набуттям певної сукупності теоретичних знань та практичних навичок.

Названий компонент як складова різних видів педагогічної діяльності знаходить відображення в працях таких вчених, як М.І.Дяченко, Л.А.Кандибович, О.Г.Мороз, Л.В.Кондрашова, В.О.Сластьонін, Л.П.Гапоненко та ін. Роль самооцінки як регулятора поведінки та діяльності особистості розкрито такими педагогами, як Н.В.Бордовська, А.О.Реан, В.О.Якунін. Розробкою методики вивчення самооцінки

особистості займалися Ю.М.Блудов, В.Л.Марищук, В.О.Плахтієнко, Б.О.Сосновський.

На жаль, у працях присвячених готовності до краєзнавчої роботи оцінний компонент і самооцінка як показник його сформованості не знайшли належного висвітлення.

Відповідно до вище сказаного, мета нашої статті – розкриття сутності оцінного складника досліджуваної нами готовності та вивчення стану його сформованості в майбутніх фахівців.

Метою функціонування оцінного компонента є актуалізація критичного ставлення майбутнього вчителя до процесу та результату своєї роботи. Момент самооцінки та самоконтролю є дуже важливим. Так, наприклад, незадоволеність власним рівнем знань, умінь та навичок, необхідних для здійснення краєзнавчої роботи, призводить до актуалізації потреби пошуку нових знань, нових способів діяльності, особистісного саморозвитку. Свідома регуляція вчителем своєї праці відповідно до поставлених цілей, норм та вимог сприяє запобіганню помилкових дій і операцій та їх корекції. Вчасна та постійна самооцінка рівня своєї готовності до краєзнавчої роботи є важливим засобом професійного самовдосконалення особистості.

Самооцінка виступає значним внутрішнім регулятором поведінки та діяльності людини. Під впливом самооцінки в майбутнього вчителя складається певне ставлення до себе, “внаслідок чого самооцінка може стати або стимулом, або гальмом розвитку особистості” [1, 38]. В.О.Якунін зазначає, що ступінь адекватності самооцінки реальним досягненням визначає напрямок та характер розвитку професійної майстерності особистості у її трудовій діяльності [2]. У своїй роботі вчений доводить, що існує загальна закономірність, яка виражається в тому, що рівень педагогічної діяльності співвідноситься зі ступенем адекватної самооцінки особистості вчителя.

Оскільки краєзнавча робота є аспектом педагогічної діяльності вчителя, то зі сказаного вище впливає, що низька самооцінка, яка викликає в майбутнього вчителя стан невпевненості, боязкості та пригніченості, закономірно

призводить до зниження трудової активності і продуктивності професійної діяльності. Завищена ж оцінка зумовлює регрес у розвитку особистості як суб'єкта діяльності та викликає незадоволеність як краєзнавчою роботою, так і педагогічною працею в цілому. Крім того, розбіжність між самооцінкою людини та оцінкою її іншими виступає ознакою конфліктів у навчальному, педагогічному чи іншому колективах. Отже, висока ефективність краєзнавчої роботи перебуває в прямій залежності від адекватності самооцінки особистості майбутнього фахівця. Ось чому при однаковій спрямованості до краєзнавчої роботи в різних учителів результати цієї роботи можуть бути різні. Тому зусилля вищої школи мають бути спрямовані на формування адекватної самооцінки в студентів.

Таким чином, оцінний компонент займає значуще місце в структурі досліджуваної нами готовності. Основними показниками компонента готовності є самооцінка результатів краєзнавчої роботи та адекватна самооцінка рівня сформованості готовності до краєзнавчої роботи.

Як слушно зауважує А.О.Реан, самооцінка не властива особистості від народження, її слід формувати. Формування ж відбувається в процесі діяльності та міжособистісного спілкування [3]. Ми вважаємо, що оцінити власний рівень готовності можна, визначивши, наскільки сформована професійно необхідна сукупність особистісних якостей. Тому вивчення самооцінки студентів проводилося за допомогою методу ранжування (методика А.Реана, адаптована до специфіки дослідження). Респонденту пропонувався бланк анкети, який включав 20 різних якостей особистості. У лівій колонці ("Ідеал") необхідно було напроти кожної характеристики поставити рангову кількість балів від 1 до 20 залежно від того, якою мірою вони необхідні, на думку респондента, учителям для здійснення краєзнавчої роботи. Потім у правій колонці ("Я") потрібно було ранжувати їх по відношенню до себе. Між бажаним та реальним рівнями кожної характеристики визначався коефіцієнт кореляції.

У ході експериментальної роботи з'ясувалося, що для більшої частини студентів контрольної та експериментальної груп характерна адекватна оцінка (50,2 % та 52,5 % відповідно).

Незначна кількість студентів має високу оцінку (16,6 % та 13,4 % відповідно). Цей факт свідчить про переоцінювання такими студентами власних сил та можливостей щодо здійснення краєзнавчої роботи та неадекватне оцінювання рівня готовності до такого виду діяльності. Вражає той факт, що для певної частини опитаних характерна низька самооцінка (33,2 % та 34,1 % відповідно), яка, як правило, породжує невпевненість у своїх силах.

Отже, майбутній учитель зможе адекватно оцінити реальний рівень власної готовності, якщо буде мати чітке уявлення про те, яким вимогам він має відповідати і які необхідні професійні якості для досягнення значних результатів своєї праці. Як зазначалося вище, вчасна та постійна самооцінка рівня своєї готовності до краєзнавчої роботи є важливим засобом професійного самовдосконалення особистості, а свідома регуляція вчителем своєї праці відповідно до поставлених цілей, норм та вимог сприяє запобіганню помилкових дій і операцій та їх корекції.

На наш погляд, майбутній учитель зможе дати самооцінку власного рівня готовності, якщо буде мати уявлення про модель випускника вузу, готового до краєзнавчої роботи. Наведемо приклад однієї з ділових ігор, яка використовувалася в ході дослідження.

Ділова гра “Модель випускника педагогічного вузу готового до краєзнавчої роботи” (за методикою Т.М.Хлебнікової).

Мета: створення описової моделі майбутнього вчителя, готового до краєзнавчої роботи з учнями.

Завдання:

1. Активне засвоєння компонентів, складових особистості випускника педагогічного вузу, готового до проведення краєзнавчої роботи з учнями.
2. Зняття комунікативного бар'єру, страху самостійної дії.
3. Відпрацювання навичок ефективної групової роботи та розвиток креативного мислення.

Проведення гри відбувається поетапно і передбачає проведення підготовчого етапу, інструктажу гравців, власне ділову гру та підсумки.

Підготовчий етап включав видання рукописної газети "Портрет випускника вузу, готового до краєзнавчої роботи". Газета ставить перед студентами питання: "Закінчивши педагогічний вуз, випускник природничо-географічного факультету має приступити до самостійної діяльності, яка передбачає і проведення краєзнавчої роботи з учнями. Які якості допоможуть йому в подальшій професійно-практичній діяльності? Яким повинен бути випускник вищої школи? Напишіть, що Ви думаєте з цього приводу?" На вільному місці майбутні вчителі записують якості, які на їхню думку, необхідні педагогу для проведення краєзнавчої роботи.

Інструктаж ділової гри охоплює ознайомлення з відповідною літературою, технологією проведення ділових ігор, принципами і прийомами роботи в групі, рольовий розподіл учасників групи.

Власне ділова гра. Загальну кількість учасників треба розділити на декілька груп, які б мали приблизно однакову кількість. Кожна група розробляє свій напрям роботи. На цьому етапі відбувається дискусія, оформлення продукту, та представлення моделі випускника. Кожна група проводить захист своєї моделі, задаються питання на розуміння. За необхідності відбувається корекція продукту. Потім відбувається об'єднання творчих доробків. Результатом ділової гри має стати створення моделі випускника педагогічного університету, у якій мають бути представлені: краєзнавча спрямованість; професійна компетентність; професійні особистісні якості, необхідні для успішного здійснення краєзнавчої роботи, та самооцінка власної діяльності (оформляється наочно на дошці у вигляді ромашки, у центрі якої символічне зображення майбутнього вчителя, навколо – якості, властиві випускнику).

Використавши методику А.Реана, у ході дослідження ми з'ясували, що в експериментальних групах майже в півтора рази збільшилася кількість тих майбутніх учителів, які мають адекватну самооцінку (з 52,5 % до 77,6 %), більше ніж удвічі зменшилося число студентів з низькою самооцінкою (з 34,1 % до 14,7 %) та майже удвічі – з високою (з 13,4 % до 7,7 %).

У контрольних групах показники самооцінки суттєво не змінилися. Так, майбутні педагоги, для яких характерна адекватна самооцінка, становили 51,4 %, що на 1,2 % більше, ніж на етапі констатуючого експерименту. Показник низької самооцінки зріс на 2,2 %, а високої зменшився на 3,4 %.

Порівняльний аналіз даних в обох групах на констатуючому та формуючому етапі дозволяє стверджувати, що участь у різноманітних ділових іграх сприяє формуванню адекватної самооцінки в студентів. Маючи уявлення про те, яким має бути випускник, готовий до краєзнавчої роботи, які саме професійні якості йому притаманні, можна адекватно оцінити ступінь прояву їх у себе. Уміння адекватно оцінити рівень власних професійних знань та вмінь, сформованість особистісних рис є запорукою успішної професійної діяльності. Вчасне виявлення недоліків у структурі власної готовності дозволяє намітити шляхи їх усунення та подальшого удосконалення тих чи інших професійно важливих якостей.

Під час проведення педагогічного експерименту з'ясувалося, що існує певна залежність між рівнем самооцінки студента та його емоційною стійкістю й характером мотивації. Тому, на наш погляд, подальшого детального висвітлення потребує емоційно-вольова складова готовності студентів до краєзнавчої роботи.

Література

1. Кубицький С.О. Формування професійної готовності майбутніх офіцерів до діяльності у військах: Дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. – К., 2001. – 202 с.
2. Якунин В.А. Педагогическая психология: Учеб. пособие / Европ. ин-т экспертов. – Спб.: Изд-во «Полиус», 1998. – 639 с.
3. Педагогика: Ученик для вузов / Н. Бордовская, А. Реан. – СПб.: Питер, 2003. – 304 с.